

Омурзаков С.А., Толонов Э.Н.

ТУРИЗМ БИЗНЕСИН ӨНҮКТҮРҮҮНҮ МАМЛЕКЕТТИК КОЛДОО

Омурзаков С.А., Толонов Э.Н.

ГОСУДАРСТВЕННАЯ ПОДДЕРЖКА РАЗВИТИЯ ТУРИСТИЧЕСКОГО БИЗНЕСА

S.A. Omurzakov, E.N. Tolonov

STATE SUPPORT OF THE DEVELOPMENT OF THE TOURIST BUSINESS ARE CONSIDERED IN ARTICLE

УДК:330.331+796.5

Макалада туризм бизнесин өнүктүрүүнү мамлекеттик колдоо маселелери терең каралат.

Негизги сөздөр: туризм бизнесин өнүктүрүү, мамлекеттик колдоо, мамлекеттик колдоонун формасы, мамлекеттик жөнгө салуу.

В статье рассматриваются вопросы государственной поддержки развития туристического бизнеса.

Ключевые слова: развитие туристического бизнеса, государственная поддержка, форма государственной поддержки, государственное регулирование.

Questions of state support of the development of the tourist business are considered In article.

Key words: the development of the tourist business, state support, the form of state support, government regulation.

“Мамлекеттик жөнгө салуу жана мамлекеттик колдоо” деген түшүнүкө окумуштуулар ар кандай түшүндүрмө берет. Көпчүлүк адабий булактарда “мамлекеттик колдоону” “ишканалардын ишмердүүлүгүн мамлекеттик жөнгө салуунун спецификалык формасы” катарында карашат.

Мамлекеттик колдоонун максаты болуп ыңгайлуу экономикалык, укуктук, уюштуруучулук жана чарбалык субъектилердин экономикалык ишмердүүлүгүн уюштуруунун жана ошондой эле ишкердиктин активдүү өнүгүшүнүн шарттарын түзүү саналат.

Мамлекеттик колдоо ишкердиктин ишмердүүлүгүн жана экономиканы мамлекеттик жөнгө салуунун спецификалык формасы болуп саналат жана укуктук, экономикалык жана уюштуруучулук формалар менен ишке ашырылат. Ишканалардын ишмердүүлүгүнө белгилүү бир чектөөлөрдү белгилеп келген мамлекеттик жөнгө салуунун башка формаларынан айырмаланып, мамлекеттик колдоо алардын мүмкүнчүлүктөрүн кеңейтүүгө багытталган.

“Мамлекеттик колдоо, улуттук экономиканын натыйжалуу иштөөсүнө багытталган жана мамлекеттик структуралар жана коомдук уюмдар ишке ашыруучу мыйзамдык, аткаруучулук жана көзөмөлдөөчүлүк мүнөздөгү иш чаралардын системасы катарында аныкталып, мамлекеттик жөнгө салуунун түзүүчү элементи болуп саналат. Бир жагынан мамлекеттин чектөөчү функциясын аткарып, ошол эле учурда мамлекеттик колдоо системасы аркылуу ишкерлерди стимулдоону ишке ашырат” [3, 15-б.].

Көпчүлүк авторлор бул түшүнүктүн чегин ажыратуу үчүн жөнгө салууну мыйзам базасынын

түзүү катарында эсептешет, ал эми колдоону - программаларды иштеп чыгуу, бизнес үчүн жакшы шарттарды түзүп берүү деп келишет. Келечекте ар кандай түшүнүктөрдү, алар өзүнүн мазмуну боюнча өзгөчөлөнгөн, даярдоонун жана ишке ашыруунун чараларынын комплекси деп билишет.

Эгер биринчи учурда республикалык жана регионалдык деңгээлде ишкердиктин мыйзам чыгаруу базасы түзүлсө, ал эми экинчи учурда сөз республикалык, регионалдык, тармактык, муниципалдык программаларды түзүү жөнүндө, чакан жана орто ишканаларды мамлекеттик колдоонун багыттары жана методдору жөнүндө жана ошондой эле алардын иштеп кетүүсүнө ыңгайлуу шарттарды түзүү жөнүндө жүрөт [3, 27-б.].

“Кыргыз Республикасынын чакан жана орто ишкердикти өнүктүрүү жөнүндө” мыйзамында “колдоо” деген термин “Кыргыз Республикасынын мамлекеттик бийлик органдарынын, Кыргыз Республикасынын субъектилеринин мамлекеттик бийлик органдарынын, жергиликтүү бийликтин өзүн - өзү башкаруу органдарынын, чакан жана орто ишкердиктин субъектилерин колдоо инфраструктурасынын иштөөсүнүн ишмердиктери, чакан жана орто ишкердикти өнүктүрүүнүн республикалык программасында, чакан жана орто ишкердикти өнүктүрүүнүн регионалдык программасында жана чакан жана орто ишкердикти өнүктүрүүнүн муниципалдык программасында каралган иш чараларды ишке ашырууга багытталган” деп аныкталган.

Ишкердиктин ишмердүүлүгүн мамлекеттик колдоонун формасын төмөнкүдөй бөлүштүрүүгө болот:

1. Укуктук, экономикалык жана уюштуруучулук. Мисалы концессиондук макулдашуу, мамлекеттик сыйлоо чаралары (мисалы, мамлекеттик сыйлык жана наам) мамлекеттик колдоонун укуктук формасы болуп саналат. Колдоонун уюштуруучулук формасы катарында, мисалга алсак арендадагы мүлктөрдү приватташтырууда чакан ишкердиктин субъектилеринин укуктарынын жөнөкөйлөтүлгөн механизмдин айтсак болот, ошондой эле мамлекеттик буюртмаларды жайгаштырууда чакан ишкердиктин субъектилеринин гарантияланган катышууларына багытталган чаралар да эсептелинет. Мамлекеттик колдоонун көпчүлүк формалары экономикалык формалар.

2. Материалдык жана моралдык мүнөздөгү формалар. Ишкердиктин ишмердүүлүгүн мамлекеттик колдоонун материалдык формасы болуп, мисалга алсак, мамлекеттик инвестициялар, субсидиялар, бюджеттик жана салыктык кредиттер саналат. Ишкердиктин ишмердүүлүгүн мамлекеттик колдоонун моралдык формасы болуп, мисалга алсак, ишкердиктин ишмердүүлүгүнүн субъектилеринин ишмердик репутациясына таасир берүүчү мамлекеттик сыйлоонун белгилүү бир чаралары эсептелинет. Мындан тышкары моралдык жактан колдоо формасына ишкердиктин ишмердүүлүгүнүн субъектилерине маалыматтык жана консультациялык жардамдарды бере алгандыгын айтсак болот.

3. Бекер берилүүчү (м: бюджеттик субсидиялар) жана кайтарымы менен берилүүчү (м: бюджеттик кредит).

4. Түз жана кыйыр форма. Мамлекеттик колдоонун түз формасы ишкердиктин ишмердүүлүгүнүн конкреттүү субъектилерине жана түрлөрүнө карата белгиленет, башкача айтканда чакан жана орто ишкердиктин субъектилерине. Мамлекеттик колдоо формасынын кыйыр түрү ишкердиктин ишмердүүлүгүнүн конкреттүү түрлөрүнө кыйыр түрдө таасирин берет. Бул биринчиден, ата мекендик товар өндүрүүчүлөрдү колдоо максатында импорттук товарларга болон бардык мүмкүнчүлүктөрдү колдонуп чек коюу чараларын киргизүү. Мындан тышкары, мамлекеттик колдоонун түз формасы ишкердиктин ишмердүүлүгүнүн кээ бир субъектилерине жана түрлөрүнө иштөө менен бирге, бир эле мезгилде ишкердиктин ишмердүүлүгүнүн башка түрлөрүнө жана субъектилерине мамлекеттик колдоо формасынын кыйыр түрү катарында кызмат кылып калышы мүмкүн. Мисалы, айыл чарба шаймандарын, жер семирткичтерди жана үрөөндөрдү өндүргөн ата мекендик өндүрүүчүлөрдү мамлекеттик колдоо айыл чарба продукцияларын өндүргөндөргө бир кыйла ыңгайлуу таасирин тийгизет. Мамлекеттик жөнгө салууда кыйыр форма экономиканын жеке сектору мамлекеттик секторго көмөктөшөт. Ошондой эле, мамлекеттик секторду колдоо аркылуу экономиканын жеке менчик секторунда мамлекеттик жөнгө салуунун кыйыр түрү ишке ашкандыгы жөнүндө сөз кылсак болот.

Ишкердиктин өнүгүүсүн колдоочу узак мөөнөттүк мамлекеттик программа иштеп жатса дагы, ал “белгилүү бир биз күткөн жыйынтыктарды бербей жатат, региондордун ишкердиктеринин өзгөчөлүктөрүн эске албай жатат” Анын негизги себеби Кыргызстандагы бизнес жүргүзүүнүн учурдагы шарты жа-

гымсыз жана оор. Мисалга алсак, бизнести каттоодогу кыйынчылыктар, текшерүүлөрдүн көптүгү, бажы биримдигинин натыйжасында атаандаштыкка бизнесмендердин туруштук бере албастыгы, бизнес инфраструктуранын жоктугу ж. б. Ошондой эле, бизнести жүргүзүүнүн жагымсыздыгынын төмөнкү деңгээлдеги көрсөткүчтөрү болуп: калктын сатып алуу жөндөмдүүлүгүнүн төмөндүгүнөн продукцияларга суроо-талаптардын чектелгендиги; фискалдык жана кредиттик-акча саясатынын катаалдыгы; нормативдик-укук базаларынын толук эместиги жана карама-каршылыгы; коррупциянын гүлдөп өсүшү саналат. Кыргызстанда ыңгайлуу ишкердик климаты дагы деле толугу менен түзүлө элек.

Бизнести жүргүзүүнүн шарттарын жакшыртуу максатында ишкердиктин ишмердүүлүгүнүн структурасы мамлекеттик органдар жана ошондой эле мамлекеттик колдоонун чараларын ишке ашыруучу уюмдар менен тыгыз байланышта иш алып барыш керек.

Кыргызстандагы ички жана тышкарыдан келүүчү туризм чөйрөсүндө иш алып барып жаткан ишканаларга, биздин оюубуз боюнча алардын ишмердигин мамлекет ар тараптуу колдоолорду көрсөтүүсү зарыл жана ошондой эле аларды ашыкча көзөмөлдөөнү кыскартуу керек.

Мамлекеттик жөнгө салуунун жалпы максаты болуп мамлекеттик коопсуздукту, адам укугун жана эркиндигин жана айлана-чөйрөнү коргоону ишке ашыруу. Буга байланыштуу экономикада ишкердик секторду мамлекеттик кргоо жөнүндө гана маселени койбостон, пайданы аз таап, бирок коомго пайда келтирген коммерциялык эмес уюмдардын жана ишканалардын чарбалык ишмердүүлүгү жөнүндө да маселелерди кароо зарыл. Ошого карабастан, мамлекеттик колдоонун приоритеттүү багыты болуп ишкердиктин иштөө активдүүлүгүн стимулдоо кала берет.

Адабияттар:

1. «Концепция развития туристической отрасли на период 2011-2020 гг.». В концепции предусмотрен специальный раздел «О выделении особых курортно-рекреационных зон по развитию туризма», Правительство Кыргызской Республики, Б., 2010 год.
2. Сафаров, У.А. Совершенствование механизма государственного регулирования туристической сферы в условиях переходного периода. Душанбе, 2011. - 168 с.
3. Государственная поддержка предпринимательства мифы и реалии // Линии торговли [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.linestorg.ru/news/finances/421/>

Рецензент: д.э.н., профессор Абдымаликов К.А.